

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΙ «ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΕΣ» ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

Οι γυναίκες είδαν κι έπαθαν να αλλάξουν την παραδοσιακή σεξιστική αντίληψη ότι τα δύο φύλα έχουν το καθένα τους δικούς του διακριτούς ρόλους (π.χ. ο άνδρας διαβάζει εφημερίδα, ενώ η γυναίκα πλένει τα πιάτα), αλλά η πρόοδος των νευροεπιστημών φαίνεται πως έχει μια παρενέργεια: την εκ νέου «καθαγίαση» των φυλετικών διαφορών, μόνο που αυτή τη φορά οι διαφορές υποτίθεται ότι εδράζονται στον εγκέφαλο.

Μια σειρά από πρόσφατες επιστημονικές μελέτες και εκλαϊκευτικά βιβλία, που έχουν γίνει μπεστ-σέλερ, έρχονται να αναδείξουν ένα νέο μοντέλο: την ύπαρξη ενός «ανδρικού» και ενός «γυναικείου» εγκέφαλου, ο καθένας με τα δικά του ξεχωριστά νευρωνικά κυκλώματα, τις δικές του έμφυτες συμπεριφορές και αντιδράσεις, τις δικές του προτιμήσεις. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι ο νέος αυτός νευροσεξισμός (αντίθετα με τον κλασικό σεξισμό που αποτελούσε «κόκκινο πανί» για τις φεμινίστριες), αξιοποιείται με έκδηλη ικανοποίηση από πολλές γυναίκες, οι οποίες πιστεύουν ότι η νέα επιστημονική αντίληψη πράγματι αντανακλά αυτό που είναι και αυτό που νιώθουν.

«Ο γυναικείος εγκέφαλος» (The Female Brain) της Λουάν Μπριζεντάιν, μιας κατ' εξοχήν υπερμάχου της νέας αντίληψης, έχει αποδειχτεί ένα από πιο εμπορικά βιβλία των τελευταίων ετών (μεταφρασμένο σε 21 γλώσσες, μεταξύ των οποίων και στα ελληνικά από τις εκδόσεις Λιβάνη με τίτλο «Το θηλυκό μυαλό»).

Όπως γράφει η Κορντέλια Φάιν, του πανεπιστημίου της Μελβούρνης στην Αυστραλία, σε άρθρο της στο περιοδικό “Neuroethics” (Νευροηθική), άκρως επικριτικό για το νευροσεξισμό, τέτοια βιβλία έχουν μεγάλη επιρροή, όσον αφορά την εξάπλωση της άποψης ότι οι διαφορές στην ψυχολογία και τις συμπεριφορές των δύο φύλων είναι «δικτυωμένες» κυριολεκτικά στο hardware, δηλαδή τα νευρωνικά δίκτυα, του εγκέφαλου.

Μεταξύ άλλων, για παράδειγμα, υποστηρίζεται η αντίληψη ότι μια γυναίκα μπορεί να νιώσει και να προβλέψει τι αισθάνεται ο σύντροφός της, πριν καν αυτός συνειδητοποιήσει τα συναισθήματά του, και ότι αυτό συμβαίνει επειδή (υποτίθεται πως) η γυναίκα έχει έμφυτη στον εγκέφαλό της μια τέτοια ικανότητα.

Με άλλα λόγια, μια γυναίκα μπορεί να «διαβάσει» το μυαλό ενός άνδρα, αλλά το αντίστροφο δεν συμβαίνει (δυστυχώς ή ευτυχώς για τους άνδρες!). Ο νευροσεξισμός προβάλλει το γυναικείο μυαλό ως «μιας υψηλής απόδοσης συναισθηματική μηχανή που μπορεί, λεπτό το λεπτό, να ‘πιάνει’ τα μη λεκτικά σήματα ακόμα και των πιο ενδόμυχων συναισθημάτων των άλλων» (ωχ!). Αντίθετα, οι άνδρες (υποτίθεται ότι) νιώθουν τα συναισθήματα των άλλων και ειδικότερα των γυναικών μόνο αν τις δουν να κλαίνε!

Η Φάιν, ανάμεσα σε άλλους επικριτές του νευρο-σεξισμού, θεωρεί ότι αυτοί οι ισχυρισμοί είναι στην ουσία ψευτο-επιστημονικοί και ανακριβείς και ότι στην πραγματικότητα «ντύνουν τον παλιομοδίτικο σεξισμό με την αξιοσέβαστη και έγκυρη γλώσσα της νευροεπιστήμης».

Σύμφωνα με τον Μαρκ Λίμπερμαν, του πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια, «ο νευροσεξισμός παρερμηνεύει τα αποτελέσματα των νευροεπιστημονικών ερευνών μέχρι σημείου παραχάραξης της ίδιας της έρευνας». Η Φάιν υπογραμμίζει ότι οι περισσότεροι άνθρωποι και αναγνώστες δεν έχουν τις γνώσεις να κρίνουν τους ισχυρισμούς του νευροσεξισμού και να καταλάβουν την παραπλάνησή στην οποία οδηγεί, γεγονός που επιδεινώνεται από το ότι, όσο περνάνε τα χρόνια, η νευροεπιστήμη γίνεται όλο και πιο...σέξι και αρεστή στο ευρύ κοινό.

Έτσι, τα παμπάλαια κοινωνικά στερεότυπα, όπως λέει, απλώς μεταμφιέζονται σε νευροεπιστήμη.

Από την πλευρά τους, οι άνδρες μάλλον υπομένουν στωικά τους εναντίον τους νευρο-σεξιστικούς ισχυρισμούς, όπως ότι είναι λίγο-πολύ συναισθηματικά...αναίσθητοι, ως ένα μικρό τίμημα που πρέπει να πληρώσουν προκειμένου να εξασφαλίσουν το νευρωνικό άλλοθι για πιο σημαντικά ψυχολογικά πλεονεκτήματα.

Σύμφωνα με ένα άλλο νευρο-σεξιστικό βιβλίο, με τίτλο «Η ουσιώδης διαφορά» (The Essential Difference) του Σίμον Μπάρον-Κόεν, ο θηλυκός εγκέφαλος είναι έτσι «δικτυωμένος» ώστε πρωτίστως να ευνοεί την συναισθηματική κατανόηση και συναίσθηση του άλλου, ενώ ο ανδρικός εγκέφαλος είναι πάνω από όλα νευρωνικά διατεταγμένος έτσι ώστε να καταλαβαίνει το γύρω του κόσμο. Με άλλα λόγια, (υποτίθεται ότι) οι γυναίκες είναι φτιαγμένες για να κάνουν τον διπλανό τους να νιώθει καλά, ενώ οι άνδρες στο μεταξύ ασχολούνται με την κατανόηση του περιβάλλοντος και την κατασκευή των αναγκαίων πραγμάτων στη ζωή.

Έτσι μικρή είναι η απόσταση από το να ισχυριστεί κανείς ότι τελικά όχι μόνο η επιστήμη, αλλά όλος ο τεχνικός και υλικός πολιτισμός βασίζεται στις ανδρικές ικανότητες. Με βάση αυτό το σκεπτικό αυτό, «δικαιολογείται απόλυτα» γιατί δεν υπάρχουν πολλές γυναίκες να πάρουν κάποιο Νόμπελ στις επιστήμες, από τη στιγμή που ακόμα δεν έχει καθιερωθεί...Νόμπελ Συναισθήματος.

Παραδόξως ο νευροσεξισμός γοητεύει και τις γυναίκες και, κατά τη Φάιν, αυτό μπορεί να εξηγηθεί επειδή με τον τρόπο αυτό οι γυναίκες αισθάνονται μια ενδόμυχη ανακούφιση, έχουν μια δικαιολογία και κάνουν ένα εξορθολογισμό των αιτιών που «τα πράγματα είναι αυτά που είναι», δηλαδή νομιμοποιούν και θεωρούν αναπόφευκτες τις σημερινές κοινωνικές συμβάσεις, που είναι εναντίον τους.

Οι κοινωνικοί ψυχολόγοι έχουν ήδη διαπιστώσει ότι οι κοινωνικές ομάδες που έχουν χαμηλότερο στάτους, τείνουν να εσωτερικεύουν τα εναντίον τους στερεότυπα, να «κατανοούν» τις σε βάρος τους ανισότητες και να δίνουν «ορθολογικές» εξηγήσεις για όλα αυτά που πάνε ενάντια στα συμφέροντά τους.

Σύμφωνα με την Ντέμπορα Κάμερον, συγγραφέα του δημοφιλούς βιβλίου «Ο μύθος του Άρη και της Αφροδίτης: Μιλάνε πράγματι οι άνδρες και οι γυναίκες διαφορετικές γλώσσες;», η συνέπεια της υποτιθέμενης ύπαρξης των «αιώνιων» και «αναπόφευκτων» διαφορών μεταξύ των δύο φύλων είναι ότι εμποδίζουν το δημόσιο διάλογο για το πώς μπορούν να υπάρξουν νέες και καλύτερες διευθετήσεις στην κοινωνία για τους ρόλους ανδρών και γυναικών – κάτι που συχνά βολεύει και το δύο φύλα και όχι μόνο τους άνδρες.

Ο νευροσεξισμός, κατά τη Φάιν, μάς επιτρέπει να χαλαρώσουμε στη θέση μας και να τη δικαιολογήσουμε με την ατάκα «ω, έτσι είναι ο εγκέφαλος, τι να κάνουμε;». Έτσι, όπως λέει, όσο πιο πολύ δίνουμε έμφαση στους βιολογικούς παράγοντες, τόσο αναπαράγονται τα κοινωνικά στερεότυπα για τις σχέσεις των δύο φύλων.

ΠΗΓΗ: ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – ΔΙΑΣΚΕΥΗ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

A1. Διαβάσατε το κείμενο και θέλετε να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενό του. Να το κάνετε γράφοντας μια περίληψη περίπου 100 λέξεις.

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

A2. Τι δηλώνουν οι λέξεις: μάλιστα, αντίθετα, με άλλα λόγια, έτσι, γιατί

Μονάδες 5

A3. Με ποιον τρόπο και ποια μέσα πειθούς επέλεξε ο συντάκτης να υποστηρίξει τις θέσεις του στη δεύτερη παράγραφο;

Μονάδες 5

A4. Πρόσφατες, έμφυτες, έκδηλη, νιώθουν, επιρροή, εξάπλωση, συνειδητοποιήσει, υπογραμμίζει, αναγκαίων, σημερινές: Να βρεθεί από ένα συνώνυμο για τις παραπάνω λέξεις του κειμένου.

Μονάδες 5

3η δραστηριότητα

A5. Σε μία σύντομη ομιλία σας στη Βουλή των Εφήβων να προτείνετε τρόπους με τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η ισοτιμία μεταξύ των δύο φύλων και στα αποτελέσματα που θα έχει στον θεσμό της οικογένειας. (200 λέξεις)

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Μαρία Ιορδανίδου «Λωξάντρα» (απόσπασμα)**

Το σπιτικό της η Λωξάντρα το θεμέλιωσε στο Μακροχώρι – ένα προάστιο ανάμεσα στον Άι-Στέφανο και στο Επταπύργιο, πάνω στα γαλανά νερά της Προποντίδας.

Κάθε πρωί σαν άνοιγε το παράθυρό της και αντίκριζε το πέλαγος έλεγε: “Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός!” και ρουφούσε με τα μεγάλα ρουθούνια της τη θαλασσινή αρμύρα ηδονικά, λες και ρουφούσε όλο τον πλούτο που κρύβει μέσα της εκείνη η ωραία θάλασσα: τα λαυράκια, τα μερτζάνια, τους στακούς, τα στρείδια...

“Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός! Σήμερα τι να ψήσω!” Δηλαδή τι να πρωτοψήσει ήθελε να πει. Να πάρει μεγάλα μύδια να τα κάνει τσακιστά, ή να πάρει μικρότερα για να τα κάνει αχνιστά ή πλακί ή τηγανητά με σκορδαλιά ή καλύτερα να τα κάνει με το ρύζι – σαλμαδάκι...

Η μέρα της άρχιζε με τον καφέ του Δημητρώ που τον έψηνε πάντα μόνη της, γιατί, σαν τις μαχαρανές, η Λωξάντρα πίστευε πως απ’ το χέρι της γυναίκας του ο άντρας πρέπει να τρώει και να πίνει. Ύστερα τον βοηθούσε να ντυθεί, τον φιλούσε, τον σταύρωνε και κατέβαινε μαζί του τη σκάλα την πλατιά, που ένωνε τα δυο της μπράτσα στο πλατύσκαλο για να σε κατεβάσει απαλά στη μεγάλη μαρμαροστρωμένη αυλή που είχε κατάντικρα την ξώπορτα. Δεξιά ήταν η τραπεζαρία. Αριστερά ήταν το σαλόνι και δίπλα ήταν το χαμηλό ονταδάκι της νοικοκυράς. Η “κόχη” της. Εκεί που ήταν ο πλατύς σοφάς, πέρα για πέρα απ’ τη μιαν άκρη της κάμαρας ως την άλλη, και τα μεγάλα γιούκια όπου η νοικοκυρά έκρυβε το καλαθάκι με τις νταντέλες που έπλεκε και το κουτί με τις καλτσοβελόνες, και το μπόγο με τα λουτρικά, και τον κουρελόμπογο της, και το μπόγο με τα κουβάρια και τα μαλλιά, και τον πλουμιστό το μπόγο, τον καναρί το μπόγο, και τους άλλους χίλιους και ένα μπόγους της καλής νοικοκυράς.

Κάτω από τη σκάλα ήταν η πόρτα που οδηγούσε στην υπόγεια κουζίνα. Στο καθαυτό βασιλείο της Λωξάντρας. Στο σκοτεινό μα πολυαγαπημένο αυτόν Άδη με τα μεγάλα φουρνέλα του και τις φουφούδες και τις μασιές και τα μυγιαστήρια και τους μπαλτάδες του κιμά.

Στην κουζίνα ο Ταρνανάς –ένα μικρό αρμενάκι που της το προξένεψε ο Αρμένης ο ψαράς– πότε τεντζερέδες τρίβει με αρένα και με λεμονόκουπα, πότε κιμά κοπανίζει πάνω στη σανίδα, πότε χαμένος μέσα σε σύννεφο πούπουλα κάθεται στη μέση της κουζίνας και μαδά πουλερικά. Και οι γάτες ένα γύρο οργιάζουν.

- Ψιστ! Κακόν – καιρό – να – μην – έχεις, αδικιωρισμένο, θα με πετάξει κάτω! Να! Φάε! Φάε, λάμια!

Όταν ακούς τη Λωξάντρα να βλαστημά τις γάτες, αυτό πάει να πει πως τις ταΐζει το κρέας και έχει τύψεις.

Τη γλεντά τη ζωή της η Λωξάντρα μέσα σ’ αυτή την κουζίνα. Μαγειρεύει για να τέρπει και να τέρπεται. Και όλη την ώρα δοκιμάζει το φαΐ στ’ αλάτι του. Τρώει εκείνη, δίνει και στον Ταρνανά.

- Διές και συ, πώς σε φαίνεται στ’ αλάτι του;

- Μμμ... δυσκολεύεται να απαντήσει ο Ταρνανάς, πρέπει να ξαναδοκιμάσει. Η Σουλτάνα, η υπηρέτρια, πατάει τις φωνές:

- Καλέ κυρία, αύριο θα μεταλάβετε, κοτόπουλο τρώτε;

- Ποιος έφαε, μωρή κοτόπουλο;

Το φαΐ δοκίμασε η γυναίκα στ’ αλάτι του. Με τον καιρό πήρε πόδι η Σουλτάνα απ’ την κουζίνα. Προβιβάστηκε σε καμαριέρα και η κουζίνα κηρύχτηκε σε απαγορευμένη ζώνη. Εξακολουθούσαν όμως να νηστεύουν κανονικά.

Όταν η Λωξάντρα τελείωνε το μαγείρεμα, έβγαζε την ποδιά της κουζίνας, έτριβε τα χέρια της με λεμονόκουπα και ανέβαινε στην τραπεζαρία, σέρνοντας από πίσω όλες τις μοσκές της Δύσης και της Ανατολής. Σκορπώντας γύρω της χαρά και ευδαιμονία.

(Εστία, Αθήνα, 1979)

μερτζάνια = είδος ψαριού, λυθρίνια
σαλμαδάκι = ντολμαδάκια
μαχαρανές = μαχαρανή: σύζυγος του μαχαραγιά, (τίτλος Ινδών πριγκίπων ή ηγεμόνων)
ονταδάκι = μικρό δωμάτιο
σοφάς = ανατολίτικος καναπές
γιούκια = στοίβες από ρούχα και σεντόνια
φουρνέλα = μαγειρικές εστίες με κάρβουνα
φουφούδες = ψησταριές
μασιές = εργαλεία για το σκάλισμα της φωτιάς, τσιμπίδες
μυγιαστήρια = αντικείμενο για να διώχνουν τις μύγες
προζένεψε = σύστησε
αρένα = άμμος
αδικιωρισμένο = (βρισιά) που να έχει κακό τέλος
μοσκές = αρώματα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

B1. Να αναλύσετε τον χαρακτήρα της Λωξάντρας με βάση το κείμενο. Καταγράψτε με συντομία τις σκέψεις σας. (50-60 λέξεις)

Μονάδες 15

2η δραστηριότητα

B2. Να χαρακτηρίσετε το είδος του αφηγητή και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 8

B3. Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του διαλόγου;

Μονάδες 7

3η δραστηριότητα

B4. Η Λωξάντρα, ανήκει στον πατριαρχικό τύπο της οικογένειας. Η μετάβαση στη σύγχρονη πυρηνική οικογένεια έχει επιφέρει αλλαγές και κρίση. Ποιες θεωρείτε ότι είναι αυτές. Αναπτύξτε τις σκέψεις σας σε ένα κείμενο 150 λέξεις.

Μονάδες 20

2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ειδωλοποίηση του ποδοσφαίρου και ο κλασικός αθλητισμός

Σε μας ουσιαστικά είναι άγνωστη η παιδευτική αξία της άμιλλας. Δηλαδή άγνωστη στη χώρα που γεννήθηκε και κυριαρχούσε το νόημά της και η αξία της ως κοινωνικής αρετής εξαιρετικής σημασίας και δύναμης, προόδου και πολιτιστικής ποιότητας. Δυστυχώς, σήμερα, δεν την χρησιμοποιούμε πουθενά ως μέσο αγωγής, ώστε να αναπτύσσουμε τον ψυχικό κόσμο των παιδιών, δηλαδή των πολιτών, και την πολιτική αρετή.

Ο στίβος σωματικών και πνευματικών αγώνων στην αρχαία εποχή, με βάση την άμιλλα των αγωνιζομένων, εξευγένιζε και ηθικοποιούσε. Σήμερα αντίθετα, δυστυχώς αποθηριώνει, φθείρει. Η ατμόσφαιρα που επικρατεί όχι μόνο στα αθλήματα, αλλά γενικότερα σε όλα τα πεδία της κοινωνικής ζωής, πιστοποιεί την έλλειψη αγωγής και την απουσία ήθους. Ενώ ο αρχαίος ελληνικός κόσμος συνέδεε την άθληση με την έννοια της αρμονίας, μάθησης, γνώσης και αληθινής ουσίας του ανθρώπου, σήμερα σχετίζεται με την ματαιόδοξη επιδεικτικότητα, τις διαφημιστικές μεθόδους, που μοιραία συνάπτονται με οικονομικά συμφέροντα συναλλαγής. Κάτι το οποίο αποτελεί βεβήλωση του γνήσιου αγωνιστικού πνεύματος.

Έχουμε λησμονήσει το πνεύμα των αγώνων με το υψηλό νόημα και τη σπουδαία παιδαγωγική τους σημασία. Επικράτησε το κατώτερο ένστικτο της μάζας, η αγελοποίηση, ένα πνεύμα που προκαλεί την κατακόρυφη πτώση του ήθους σε όλα τα πεδία της ζωής μας. Πνεύμα που ωθεί τους ανθρώπους προς μια κατώτερη σκέψη, συναισθήματα και αξίες. Σκοτώνει την πνευματικότητα και ευνοεί το ακαταλόγιστο και το ασύδοτο. Θάβει την αυτόνομη σκέψη, κρίση και αντικειμενικότητα, μαζοποιεί. Αυτό το μαζικό πνεύμα, αυτός ο βάνανσος φανατισμός, όπου μέσα στα γήπεδά μας και στις κερκίδες τους αλλάζει η υπνωτισμένη μάζα, η οποία φτάνει ως την παραφροσύνη, την αγριότητα, την αποθηρίωση, είναι ένας σοβαρός κοινωνικός κίνδυνος.

Γενικότερα, ο σύγχρονος αθλητισμός καταπνίγεται από έναν έντονο πολιτικό ή εθνικό ανταγωνισμό. Οι αθλητικοί αγώνες μαραίνονται και πλήττονται από εξωαθλητική εκμετάλλευση. Δεν μπορούσε φυσικά να είναι και διαφορετικά μέσα στις βιομηχανικές κοινωνίες μας, κοινωνίες της κατανάλωσης και του συμφέροντος. Μέσα σε αυτό το είδος της κοινωνίας που κινούμεθα και ζούμε, δεν μπορούσε ο αθλητισμός να μη γίνει αντικείμενο εμπορικής εκμετάλλευσης και βάνανσης συναλλαγής. Για αυτό και στα ποδοσφαιρικά μας γήπεδα έχει εκμηδενιστεί η ευγένεια του αθλητισμού, το ήθος.

Έτσι μπορεί κανείς να διερωτηθεί, κατά εύλογο τρόπο, μήπως το θέαμα αυτό, που τόσο αέναα το παρακολουθεί ο σημερινός άνθρωπος με φανατισμό ως την υστερία, προσπαθεί να καλύψει και να γεμίσει το κενό που του δημιουργήθηκε από την έλλειψη αρχών και ιδανικών. Κάτω από αυτή την κατάσταση της έξαλλης ατμόσφαιρας, που κυριαρχεί στα ποδοσφαιρικά μας γήπεδα, δεν μπορεί κανένας πια να μιλά για Ολυμπιακό πνεύμα.

Η ανθρώπινη ύπαρξη έπαψε να είναι πνευματική αξία, εκτοπίστηκε από άλλες αξίες που δεν είναι ανώτερες παρά κατώτερές της. Η ζωή μας υποτάχθηκε ολοκληρωτικά στην οικονομία, τα συμφέροντα της οποίας έγιναν κυριαρχικά και δεσποτικά σε όλον τον κόσμο. Οι μάζες ζουν ουσιαστικά με οικονομικά συμφέροντα και, μέσα σε μια τέτοια κατάσταση, ο πνευματικός

πολιτισμός πάσχει θανάσιμα, αφού μεταβάλλεται σε περιττή πολυτέλεια. Η ζωή μας σήμερα απανθρωπίζεται και μεταβάλλει τον άνθρωπο σε πράγμα.

Σε κατάληξη, μπορεί κανείς να πει, χωρίς καθόλου να αστοχήσει, πως το πνεύμα και η ατμόσφαιρα που κυριαρχούν στα γήπεδά μας δεν είναι τίποτα άλλο, παρά ένας γνήσιος αντικατοπτρισμός του είναι μας, αυτού που είμαστε και τίποτα άλλο.

*Ξηροτύρη Ι.Ν. : Προβλήματα του καιρού μας, Θεσσαλονίκη 1977
[διασκευασμένο κείμενο]*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

A1. Να συντάξετε την περίληψη των τεσσάρων πρώτων παραγράφων σε (70-80 λέξεις).

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

A2. Ποιον τρόπο και μέσα πειθούς αξιοποιεί ο συγγραφέας στην 4η παράγραφο του κειμένου; (Γενικότερα, ο σύγχρονος αθλητισμός... η ευγένεια του αθλητισμού, το ήθος.)

Μονάδες 5

A3. Ποια είναι τα δομικά στοιχεία της 3ης παραγράφου του κειμένου; «Έχουμε λησμονήσει...κοινωνικός κίνδυνος.»

Μονάδες 3

A4. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο σημεία μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας.

Μονάδες 2

A5. Οι παρακάτω λέξεις του κειμένου συνιστούν επίσημο ύφος λόγου. Να τις αντικαταστήσετε με λέξεις πιο ανεπίσημες και οικείες: άμιλλας, λησμονήσει, συνάπτονται, αέναα.

Μονάδες 5

3η Δραστηριότητα

A6. Εφημερίδα της περιοχής σας δημοσίευσε ένα άρθρο με θέμα τα κρούσματα βίας και διαφθοράς που πλήττουν τον αθλητισμό σήμερα. Εσείς ως εκπρόσωπος του σχολείου σας αποφασίζετε να στείλετε ανοιχτή επιστολή στην εφημερίδα με σκοπό την ενίσχυση των προβληματισμών του αρθρογράφου και συγκεκριμένα να θίξετε τα φαινόμενα εκείνα που διαβρώνουν το αθλητικό ιδεώδες (200-250 λέξεις)

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Το 1895, ένα χρόνο πριν από τη διεξαγωγή των σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων, ζητήθηκε από τον Κωστή Παλαμά να συνθέσει τον ύμνο τους.

Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατον, αγνέ πατέρα
του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,
κατέβα, φανερώσου κι άστραψ' εδώ πέρα
στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.

Στο δρόμο και στο πάλεμα και στο λιθάρι,
στων ευγενών Αγώνων λάμπει την ορμή,
και με τ' αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
και σιδερένιο πλάσε κι άξιο το κορμί.

Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου,
Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός.

Κ. Παλαμάς, Άπαντα, τόμ. 3, Μπίρης

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**1η δραστηριότητα**

B1. Ποιο είναι το γενικότερο θέμα του ποιήματος και ποια τα ιδανικά που εξυμνούνται; Τεκμηριώστε την απάντησή σας σε 50-60 λέξεις.

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

B2. Να εντοπίσετε τρία στοιχεία της παραδοσιακής ποίησης στο ποίημα που σας δόθηκε

Μονάδες 8

B3. Στο ποίημα κυριαρχεί μία προσωποποίηση. Να την εντοπίσετε και να εξηγήσετε τη λειτουργία της.

Μονάδες 7

3η Δραστηριότητα

B4. Κατά πόσο πιστεύετε, ότι τα ιδανικά του αγνού αθλητικού ιδεώδους, όπως τα παρουσιάζει ο Παλαμάς συνεχίζουν να υφίστανται στις μέρες μας; Ποιες θα πρέπει να είναι οι αληθινές επιδιώξεις των Ολυμπιακών αγώνων;

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

- A1.** Ο συγγραφέας στο απόσπασμα θίγει την κρίση του αθλητικού ιδεώδους, ως απόρροια της αντιπνευματικής εποχής. Αρχικά, επισημαίνει την άγνοια της αξίας της άμιλλας, καθώς δεν αντιμετωπίζεται σήμερα ως μέσο αγωγής. Ενώ στην αρχαιότητα ο αθλητισμός είχε υψηλό νόημα και παιδευτική σημασία, τώρα έχει διαβρωθεί, εφόσον οικονομικές σκοπιμότητες υποβιβάζουν την αθλητική ιδέα. Έτσι προκαλείται τελικά η μαζοποίηση και καταστρέφεται η πνευματικότητα, γεγονός επικίνδυνο κοινωνικά, εφόσον εμπορευματοποιεί στο πλαίσιο της βιομηχανικής κοινωνίας το αθλητικό ιδεώδες.
- A2.** Χρησιμοποιεί την επίκληση στη λογική αξιοποιώντας ως μέσο πειθούς το επιχείρημα. Υποστηρίζει ότι ο σύγχρονος αθλητισμός γίνεται αντικείμενο οικονομικής εκμετάλλευσης, κάτι που συνάδει με το κοινωνικό πλαίσιο του καταναλωτισμού. Έτσι εμπορευματοποιείται, με αποτέλεσμα να χάνεται η ευγένεια του αθλητισμού, το ήθος.
- A3.** Θεματική περίοδος: Έχουμε λησμονήσει ..σημασία
Σχόλια/Λεπτομέρειες: Επικράτησε το κατώτερο...κοινωνικός κίνδυνος.
Κατακλείδα πρόταση: δεν υπάρχει
- A4.** Παραδείγματα μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας: στη χώρα που γεννήθηκε η άμιλλα, η υπνωτισμένη μάζα, αθλητισμός καταπνίγεται (Θάβει την αυτόνομη σκέψη, Σκοτώνει την πνευματικότητα, οι αθλητικοί αγώνες μαραίνονται, ο πνευματικός πολιτισμός πάσχει θανάσιμα)
- A5.** άμιλλας = συναγωνισμού, λησμονήσει= ξεχάσει,
συνάπτονται = συνδέονται / συσχετίζονται,
αέναα = ασταμάτητα / αδιάκοπα / παντοτινά
- A6.** Πρόλογος

Με αφορμή το πρόσφατο άρθρο που δημοσιεύσατε με θέμα την αύξηση των κρουσμάτων βίας και διαφθοράς στον αθλητισμό, αποφασίσαμε στο σχολείο μου να σας αποστείλουμε αυτή την επιστολή, με σκοπό να ενισχύσουμε τους προβληματισμούς σας, ευελπιστώντας παράλληλα να ανοίξει ένας δημόσιος διάλογος. Είναι γνωστό ότι η αθλητική φιλοσοφική αντίληψη αποβλέπει στην καθολική διαπαιδαγώγηση του ατόμου, καθώς προσφέρει πνευματικά και ηθικά ερείσματα στα οποία θεμελιώνεται η ανάπτυξη της προσωπικότητας. Έτσι συμβάλλει στην αρμονική ένταξη του ατόμου στις πολιτικές και κοινωνικές λειτουργίες. Ωστόσο, όπως αναδείξατε και στο άρθρο σας, το αθλητικό ιδεώδες εκφυλίζεται και διαβρώνεται

Κύριο μέρος: – :τα φαινόμενα που διαβρώνουν το αθλητικό ιδεώδες

Κρούσματα βίας - χουλιγκανισμός:

- η απόλυτη ταύτιση με την ομάδα, ο φανατισμός σε συνδυασμό με την βίαιη εκτόνωση, οδηγούν στην καταστροφή δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας
- συμπλοκές με οπαδούς της αντίπαλης ομάδας και με αστυνομικούς
- συγκεκριμένα το ποδόσφαιρο προκαλεί έντονο φανατισμό, χαρακτηρίζεται η ομάδα ως «θηρσκειά». Απαιτεί προσήλωση που οδηγεί στην μισαλλοδοξία και τον δογματισμό
- κυριαρχεί η επιθετικότητα, οξύνονται οι αντιθέσεις και εκδηλώνονται συμπεριφορές που δεν συνάδουν με την ευγενή άμιλλα, την προσπάθεια για βελτίωση – ενισχύεται ο εγωκεντρισμός.
- διασπάται η κοινωνική συνοχή και καλλιεργείται ο ρατσισμός

Έτσι διαβρώνεται το αθλητικό ιδεώδες

Εμπορευματοποίηση του αθλητισμού:

- η εμπορική εκμετάλλευση του αθλητισμού (διαφημίσεις και χορηγίες) τον μετατρέπει σε επικερδή επιχείρηση. Προωθείται ο οικονομικός ανταγωνισμός και οι αθλητές μετατρέπονται σε ανταλλάξιμες αξίες
- πολλές ομάδες αναμειγνύονται σε οικονομικά σκάνδαλα (υπεξαιρέσεις, ξέπλυμα μαύρου χρήματος, απάτες κλπ)
- ύποπτες διαιτησίες, παράνομος τζόγος, εκβιασμοί και «στημένα» παιχνίδια αμαυρώνουν την εικόνα του αθλητισμού σήμερα
- επικρατεί η πολυτέλεια και η χλιδή, οι αθλητές συχνά παρουσιάζονται ως είδωλα που θυμίζουν κινηματογραφικούς αστέρες, απέχοντας από το μέτρο και την απλότητα
- σε αρκετές αθλητικές εκδηλώσεις κυριαρχεί ο υλισμός, με τις πομπώδεις διαφημίσεις, τις εντυπωσιοθηρικές τελετές, τηλεοπτικοί σταθμοί διεκδικούν τα δικαιώματα προβολής, ενώ συγχρόνως γνωστοποιούνται υπέρογκα ποσά ως αμοιβές των αθλητών που προκαλούν το κοινό αίσθημα.

Πρωταθλητισμός:

- η συμμετοχή και η ευχαρίστηση αντικαθίστανται από την υπέρμετρη αγωνία για εντυπωσιακές επιδόσεις και ρεκόρ
- επιδιώκεται η νίκη με αθέμιτα μέσα (χρήση αναβολικών ουσιών). Ο αθλητής αντιμετωπίζεται ως μηχανή, δέχεται πιέσεις για να πετύχει την πρωτιά, αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του και μετατρέπεται σε άθυρμα των επιτήδειων που τον κατευθύνουν.

Πολιτική εκμετάλλευση του αθλητισμού:

- Συχνά κάποιες κομματικές παρατάξεις ή και ολοκληρωτικά καθεστώτα έχουν εκμεταλλευτεί τους αθλητές και τις επιδόσεις τους. Έτσι με στόχο την ψηφοθηρία διάσημοι αθλητές επιστρατεύονται σε προεκλογικούς αγώνες
- Το αθλητικό θαύμα της Γερμανίας: η προετοιμασία της γερμανικής αθλητικής ομάδας από το Γ' Ράιχ με σκοπό την ανάδειξη της γερμανικής φυλής και την ισχυροποίηση της θέσης ότι αυτή είναι ανώτερη από τις άλλες (1936 Ολυμπιακοί αγώνες στο Βερολίνο).
- Η καλλιέργεια τοπικιστικού πνεύματος, με συνέπεια να αναπτύσσονται εχθρικές διαθέσεις (στην Ελλάδα χαρακτηριστική είναι η «σύγκρουση» ομάδων του Βορρά και του Νότου, που οξύνεται και συντηρείται συχνά από δημοσιογράφους)

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- B1.** Ο ποιητής επικαλείται το αρχαίο ολυμπιακό πνεύμα και ζητά να φανερωθεί εκ νέου για να φωτίσει την ελληνική γη και το αρχαίο πνεύμα το αθάνατο. Του ζητά να δοξάσει τους αθλητές που θα συμμετάσχουν , υπενθυμίζοντάς του πως χάρη σε αυτό ο ελληνικός χώρος θα καταφέρει να γίνει ξανά ένας ολόφωτος ναός σημείο συνάντησης για όλους τους λαούς.
- B2.**
- α) Το ποίημα είναι χωρισμένο σε τετράστιχες στροφές, με στίχους 13 και 12 συλλαβών.
 - β) Υπάρχει πλεκτή ομοιοκαταληξία
 - γ) Ο τίτλος έχει άμεση σχέση με το περιεχόμενο
 - δ) Ενδιαφέρον στη μορφή του ποιήματος. Η ποίηση παραπέμπει στην ομορφιά ενός αρχαίου αγάλματος.
- B3.** Προσωποποιείται το αρχαίο πνεύμα, το οποίο ο ποιητής το καλεί να φωτίσει την ελληνική γη. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύονται τα ιδανικά του Ολυμπιακού ιδεώδους, όπως είναι η άμιλλα, το κάλλος, η ειρήνευση. Παρακινεί τους ανθρώπους να αναδείξουν τον αθλητισμό εξαιτίας της τεράστιας οικουμενικής του αξίας.
- B4.**
- Η φύση των αγώνων έχει πλέον οικονομικό κίνητρο.
 - Σκοπός είναι πρωταθλητισμός και συνάμα η εξυπηρέτηση συμφερόντων.
 - Παραγκωνίζεται το ηθικό κίνητρο και γι αυτόν τον λόγο προάγεται η υπερπροσπάθεια από μέρους των αθλητών τάζοντάς τους τεράστια κέρδη.
 - Σκοπός των αγώνων πρέπει να είναι το κάλεσμα για ειρήνευση, η επικοινωνία, η αλληλεγγύη και η επαναδιαπραγμάτευση των διαφωνιών μέσω του διαλόγου.

3^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ΜΟΔΑ ΣΚΟΤΩΝΕΙ!

Κάποτε στον κόσμο της μόδας υπήρχαν 4 σεζόν: Χειμώνας, Άνοιξη, Καλοκαίρι και Φθινόπωρο. Σήμερα η βιομηχανία της «γρήγορης μόδας» λειτουργεί με 52 σεζόν το χρόνο. Κάθε βδομάδα στα καταστήματα τύπου ZARA, H&M υπάρχουν νέα ρούχα. Η βιομηχανία της «γρήγορης μόδας» είναι σχεδιασμένη με τρόπο που να μην είσαι ποτέ «στη μόδα».

Οι πολυεθνικές αυτού του κλάδου πωλούν ρούχα χαμηλής ποιότητας σε φτηνές τιμές και η κερδοφορία τους βασίζεται στην πώληση ποσότητας και όχι ποιότητας. Από τη δεκαετία του 2000, όταν τα καταστήματα τέτοιου είδους άρχισαν να κυριαρχούν στην αγορά, μέχρι σήμερα, η παραγωγή ρούχων σε παγκόσμιο επίπεδο διπλασιάστηκε. Ο μέσος Βρετανός αγοράζει σήμερα 4 φορές περισσότερα ρούχα σε σχέση με την δεκαετία του 1990 και ο μέσος Βορειοαμερικανός 5 φορές περισσότερα ρούχα σε σχέση με τη δεκαετία του 1980.

Πως τα καταφέρνουν όμως αυτές οι εταιρείες να παράγουν ρούχα σε τόσο χαμηλές τιμές και ποιο είναι το πραγματικό κόστος της γρήγορης μόδας;

Πέρα από τα φτηνά μεροκάματα, τα κέρδη των πολυεθνικών της «γρήγορης μόδας» βασίζονται στα φτηνά υλικά και ...στην ρύπανση του περιβάλλοντος. Η ποιότητα των ρούχων συνολικά είναι χαμηλή ενώ βασικό υλικό αποτελούν τα φτηνά συνθετικά νήματα και βασικά ο πολυεστέρας (polyester).

Τα εργοστάσια παραγωγής ρούχων στις φτωχές χώρες και στις χώρες μέσης ανάπτυξης δεν παίρνουν κανένα μέτρο προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς αυτό θα αύξανε το κόστος παραγωγής. Για παράδειγμα, οι βιομηχανίες της πόλης Κανπούρ στην Ινδία, όπου φτιάχνονται φτηνά δερμάτινα ρούχα και αξεσουάρ, χύνουν κάθε μέρα στον ποταμό Γάγγη 50 εκατομμύρια τόνους τοξικά απόβρα. Χιλιάδες άλλες βιομηχανίες κάνουν το ίδιο στο Γάγγη που είναι η βασική πηγή πόσιμου νερού εκατομμυρίων ανθρώπων, καθώς και πηγή άρδευσης αναρίθμητων καλλιεργειών. Αν συνυπολογιστούν τα καυσαέρια των βιομηχανιών παραγωγής ρούχων και τα τοξικά χημικά που απορρίπτονται με διάφορους τρόπους στα ποτάμια, τις λίμνες, τη θάλασσα και το έδαφος, η βιομηχανία της «γρήγορης μόδας» είναι ο 2ος μεγαλύτερος ρυπαντής στον πλανήτη μετά την πετρελαιοβιομηχανία.

Στους παραπάνω ρύπους δεν συμπεριλαμβάνονται οι συνθετικές ίνες που καταλήγουν στη θάλασσα με το πλύσιμο των ρούχων και αποτελούν ένα μεγάλο κομμάτι της πλαστικής ρύπανσης που απειλεί τη θαλάσσια ζωή. Όταν τα συνθετικά ρούχα πλένονται στο πλυντήριο, απελευθερώνονται πλαστικές μικρό-ίνες οι οποίες μέσω του αποχετευτικού συστήματος καταλήγουν στη θάλασσα.[...]. Οι συνθετικές ή κοινώς πλαστικές ίνες βρίσκονται παντού στους ωκεανούς, συμπεριλαμβανομένου των στομαχιών και των ιστών των ψαριών και άλλων θαλάσσιων ζώων. Ένα από τα πιο δραματικά παραδείγματα αποτελούν τα ευρήματα της ομάδας του Δρ Άλαν Τζέιμσον ακαδημαϊκού στο πανεπιστήμιο του Νιούκαστλ η οποία αποκάλυψε πλαστικές ίνες στο πεπτικό σύστημα οστρακόδερμων (καβούρια κ.α) που κατοικούν στις υποθαλάσσιες τάφρους του Ειρηνικού Ωκεανού. Σε αυτές συμπεριλαμβάνεται και η Τάφρος των Μαριανών όπου βρίσκεται το βαθύτερο σημείο όλων των ωκεανών (ονομάζεται Challenger Deep) με τον πυθμένα να έχει απόσταση σχεδόν 11 χλμ από την επιφάνεια της θάλασσας. Το 100% των οστρακόδερμων που συλλέχθηκαν από τον πυθμένα του Challenger Deep είχαν μολυνθεί με μικρό-ίνες πλαστικού!!! Συχνά το «τέλος» του ταξιδιού των συνθετικών ινών είναι το πιάτο μας και ο οργανισμός μας,

καθώς μαζί με τα ψάρια που τρώμε, καταναλώνουμε και πλαστικές μικρό-ίνες με πολύ σοβαρές συνέπειες για την υγεία μας.

Ελένη Μήτσου, Η μόδα σκοτώνει!, περιοδικό «Ξεκίνημα» άρθρο από το διαδίκτυο 8/9/2018 (Διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

A1. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια σε μια παράγραφο 50-70 λέξεων το περιεχόμενο των παραγράφων 3, 4, 5 (Πέρα από τα φτηνά μεροκάματα...πολύ σοβαρές συνέπειες για την υγεία μας).

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

A2. Πως επιτυγχάνεται η συνοχή του κειμένου ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη παράγραφο του κειμένου Α;

Μονάδες 3

A3. Η αρθρογράφος προσπαθεί να πείσει τους αναγνώστες κάνοντας επίκληση στη λογική. Να βρείτε δύο μέσα πειθούς που να το επιβεβαιώνουν.

Μονάδες 6

A4. Βιομηχανίες, απορρίπτονται, περιβάλλοντος: από το δεύτερο συνθετικό των παραπάνω λέξεων να γράψετε δύο νέες λέξεις, μία απλή και μία σύνθετη.

Μονάδες 6

3η Δραστηριότητα

A5. Με αφορμή το κείμενο Α να γράψετε ένα άρθρο στο σχολικό περιοδικό αναφέροντας τους τρόπους με τους οποίους ο σύγχρονος τρόπος ζωής καταστρέφει το περιβάλλον (200-250 λέξεις).

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα

Το τραγούδι της Μελίνας Τανάγρη με τίτλο «Καταιγίδα στην Αθήνα» μας μνεί στις οικολογικές συνέπειες των πράξεων μας.

Αυτό το σπρέι που ψεκάζεις στη Γλυφάδα
Σηκώνει θύελλα στην έρημο Νεβάδα
Και το τζιπάκι σου που τρέχει στο Παγκράτι
Έχει σκοτώσει χελιδόνια στη Βαγδάτη.

Πρόσεξε όμως μη τα βάζεις με τη φύση
Γιατί και σένα κάποια μέρα θα χτυπήσει
Και τα φτερά μιας πεταλούδας απ' την Κίνα
Θα φέρουν τότε καταιγίδες στην Αθήνα.

Οι μπαταρίες που πετάς στο Λαγονήσι
Έγιναν όξινη βροχή μες το Παρίσι
Και το πλυντήριο που έβαλες στο Γκάζι
Έχει τυφλώσει χίλια ψάρια στη Βεγγάζη.

Πρόσεξε όμως μη τα κάνεις άλλ' αντ' άλλων
Γιατί θα γίνουν αλλαγές στο περιβάλλον
Και τα φτερά μιας πεταλούδας απ' την Κίνα
Θα φέρουν τότε καταγίδες στην Αθήνα.
[...]

Μουσική: Ανδρέας Λάμπρου

Στίχοι: Γιώργος Παυριανός

Ηχογράφηση φωνής: Ηλίας Λιάκας (Studio Odeon)

Ενορχήστρωση: Αβέτ Κιζιριάν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

B1. Ποιο είναι το θέμα του τραγουδιού; Ποιος είναι ο στόχος του στιχουργού; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε μια παράγραφο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

B2. α) Ο στιχουργός χρησιμοποιεί β' ενικό πρόσωπο. Τι θέλει να πετύχει με αυτή την επιλογή; (μονάδες 10)

β) Βρείτε ένα σχήμα λόγου στο κείμενο και εξηγήστε τη λειτουργία του.

(μονάδες 5)

Μονάδες 15

3η Δραστηριότητα

B3. Ποιες σκέψεις και προβληματισμούς σας προκαλεί το τραγούδι αυτό; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε ένα κείμενο 100-150 λέξεις

Μονάδες 20

Επιλεγμένα θέματα προέρχονται και αντλήθηκαν από την πλατφόρμα της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας που αναπτύχθηκε (MIS5070818-Τράπεζα θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Γενικό Λύκειο-ΕΠΑΛ) και είναι διαδικτυακά στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) στη διεύθυνση (<http://iep.edu.gr/el/trapeza-thematon-archiki-selida>)